

Sygn. akt

POSTANOWIENIE

Dnia 12 lipca 2013 r.

Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie II Wydział Cywilny
w następującym składzie:

Przewodniczący: SSO Bogdan Wolski

po rozpoznaniu w dniu 12 lipca 2013 r. w Warszawie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa

B , W M

przeciwko

I P

o zapłatę

oraz z powództwa wzajemnego

I P

przeciwko

B M , W M

o zapłatę

w przedmiocie wniosku powódki wzajemnej o uzupełnienie wyroku
częściowego

postanawia:

przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu następujące pytania prawne:

1. czy art. 386 § 6 w zw. z art. 397 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r.

Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 ze zm.)

w zakresie, w jakim stanowi, iż ocena prawna i wskazania co do

dalszego postępowania wyrażone w uzasadnieniu postanowienia sądu

drugiej instancji wiążą sąd, któremu sprawa została przekazana przy

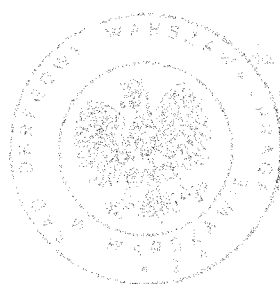
ponownym rozpoznaniu sprawy, jest zgodny z art. 178 ust. 1

Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

a ewentualnie – na wypadek stwierdzenia braku formalnych podstaw

do udzielenia odpowiedzi na to pytanie -

2. czy art. 32 ust. 3 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zm.) w zakresie, w jakim wykracza poza obowiązek wykazania przez sąd, iż akt normatywny stanowi podstawę rozstrzygnięcia sprawy, jest zgodny z art. 193 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
3. czy art. 3 w zw. z art. 32 ust. 3 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zm.) w zakresie, w jakim uzależniają skuteczne wystąpienie z pytaniem prawnym dotyczącym aktu normatywnego stanowiącego podstawę rozstrzygnięcia sprawy w kwestii incydentalnej od wykazania przez sąd wpływu orzeczenia wydanego co do tej kwestii na rozstrzygnięcie sprawy w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji, jest zgodny z art. 193 w zw. z art. 2, art. 10 i art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej?

Wszystkie właściwe podpisy
za zgodność stwierdzam

Sekretarz Sądu

Prof. dr hab. sędzia

Andrzej Stronicki

Sygn. akt

UZASADNIENIE

I. Zależność rozstrzygnięcia sprawy od odpowiedzi na pytanie prawne.

1. Sąd Okręgowy Warszawa – Praga w Warszawie wyrokiem częściowym z dnia 6 grudnia 2012 r. dotyczącym powództwa wzajemnego, uwzględnił częściowo to powództwo.

2. W piśmie procesowym z grudnia 2012 r. powódka wzajemna wniosła o uzupełnienie wyroku częściowego poprzez zawarcie w nim rozstrzygnięcia w przedmiocie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

3. Postanowieniem z dnia lutego 2013 r. Sąd oddalił wniosek powódki wzajemnej o uzupełnienie wyroku częściowego.

3.1. Uzasadniając rozstrzygnięcie sprawy w zakresie wniosku o uzupełnienie orzeczenia Sąd wskazał, iż w myśl art. 108 § 1 zd. 1 k.p.c., sąd rozstrzyga o kosztach w każdym orzeczeniu kończącym sprawę w instancji. W niniejszej sprawie został ogłoszony wyrok częściowy. Wyrok ten nie jest orzeczeniem kończącym sprawę w instancji, co oznacza, iż w orzeczeniu tym nie było dopuszczalne zawarcie rozstrzygnięcia o kosztach procesu, w tym w zakresie kosztów związanych z powództwem wzajemnym. Stąd brak podstaw do uzupełnienia wyroku.

4. Powódka wzajemna wniosła zażalenie na postanowienie o odmowie uzupełnienia wyroku. W zażaleniu powódka wniosła o „uchylenie zaskarżonego postanowienia i uzupełnienie wyroku”.

5. Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowieniem z dnia maja 2013 r. uwzględnił zażalenie powódki wzajemnej na postanowienie z dnia lutego 2013 r. i uchylił zaskarżone postanowienie i wnioski o uzupełnienie wyroku przekazał Sądowi Okręgowemu Warszawa – Praga w Warszawie do ponownego rozpoznania.

5.1. Uzasadniając wydane rozstrzygnięcie Sąd Apelacyjny wskazał, iż zgodnie z art. 108 § 1 zd. pierwsze k.p.c. sąd rozstrzyga o kosztach w każdym orzeczeniu kończącym sprawę w instancji. Z tego względu uznaje się za przedwczesne orzekanie o kosztach procesu wcześniej, w szczególności w wyroku wstępnym, czy w wyroku częściowym. Jednocześnie jednak Sąd Apelacyjny stwierdził, dzieląc stanowisko żalącej, iż w sprawie zachodził szczególny przypadek kumulacji roszczeń. Choć założeniem leżącym u podstaw uregulowania w art. 204 k.p.c. jest, aby zarówno powództwo główne i wzajemne były rozpoznane łącznie i rozstrzygnięte w jednym orzeczeniu, to w istocie rzeczy ma tu miejsce połączenie dwóch samodzielnych procesów, które łączy więź materialno - prawna, wyrażająca się w tym, że roszczenie wzajemne jest w związku z roszczeniem powoda lub nadaje się do potrącenia. W orzeczeniu kończącym postępowanie dochodzi więc do rozstrzygnięcia o dwóch sprawach, co znaleźć powinno odzwierciedlenie w sentencji, także co do kosztów procesu, które z każdym z nich się łączą. Jeśli zapadnie wyrok częściowy co do powództwa wzajemnego, to postępowanie wprowadzi formalnie się nie kończy, niemniej jest kontynuowane co do powództwa głównego. Skutkiem takiego orzeczenia jest rozstrzygnięcie o całości żądania powoda wzajemnego w stosunku do pozwanego wzajemnego i w tym zakresie przedmiotowym sprawa pomiędzy stronami kończy się w danej instancji.

6. Uwzględnienie zażalenia przez Sąd drugiej instancji poprzez uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy w zakresie dotyczącym wniosku o uzupełnienie wyroku częściowego do ponownego rozpoznania oznacza, iż Sąd pierwszej instancji jest obowiązany uwzględnić ocenę prawną wyrażoną w uzasadnieniu postanowienia Sądu drugiej instancji z uwagi na dyspozycję art. 386 § 6 w zw. z art. 397 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 ze zm.). W tym wypadku Sąd Okręgowy jest obowiązany uwzględnić stanowisko co do konieczności zawarcia w wyroku częściowym z dnia grudnia 2012 r. rozstrzygnięcia o kosztach procesu dotyczących powództwa wzajemnego i w konsekwencji zastosować przedstawioną ocenę prawną przy rozpoznaniu wniosku powódki wzajemnej o uzupełnienie tego wyroku, nawet wówczas, gdy Sąd pierwszej instancji prezentuje pogląd przeciwny. Należy w tym miejscu podkreślić, iż w dotychczasowym orzecznictwie i piśmiennictwie prezentowane jest konsekwentnie stanowisko co do niedopuszczalności zawarcia w jakimkolwiek wyroku częściowym, w tym wyroku częściowym wydanym w sprawie, w której wytoczone zostało powództwo wzajemne, rozstrzygnięcia o kosztach procesu (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 25 lipca 1953 r., II C 609/53, OSNCK 1954/3/61; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, I ACa 1069/11, niepubl.; wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 marca 2007 r., SK 3/05, OTK – A 2007/3/32; J. Policzekiewicz, W. Siedlecki, E. Wengerek, Czynności sądowe w sprawach cywilnych – wzory i komentarz, Wydawnictwo Prawnicze, s. 291-292; B. Bładowski, Czynności sądowe w sprawach cywilnych, część pierwsza – proces (wzory i komentarz), Wydawnictwo Prawnicze Warszawa 1991, s. 128-129; J. Gudowski, Kodeks postępowania cywilnego – komentarz, tom I,

LexisNexis Warszawa 2007, s. 313).

6.1. Powyższe oznacza, iż norma prawna wynikająca z art. 386 § 6 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c., którą Sąd pierwszej instancji obowiązany jest uwzględnić przy ponownym rozpoznaniu sprawy i jej rozstrzygnięciu w zakresie dotyczącym uzupełnienia wyroku częściowego, obok art. 108 § 1 k.p.c. i art. 351 § 1 k.p.c., narusza wzorzec wynikający z art. 178 ust. 1 Konstytucji. Zatem od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem, a wobec tego spełniony został wymóg wynikający z art. 193 Konstytucji.

II. Zagadnienie konstytucyjne.

1. Artykuł 178 ust. 1 Konstytucji stanowi:

Sędziowie w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom.

2. Artykuł 386 § 6 zdanie pierwsze ustawy Kodeks postępowania cywilnego stanowi:

Ocena prawna i wskazania co do dalszego postępowania wyrażone w uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji wiążą zarówno sąd, któremu sprawa została przekazana, jak i sąd drugiej instancji, przy ponownym rozpoznaniu sprawy.

3. Wzorzec zawarty w art. 178 ust. 1 Konstytucji wymaga zatem, aby skład orzekający wyznaczony do rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy, uwzględnił postanowienia Konstytucji i przepisów odnoszących się do przedmiotu sprawy. Niezawisłość sędziowska nie oznacza wobec tego dowolności działania składu orzekającego, gdyż podejmowane czynności muszą zawsze uwzględniać obowiązujący stan prawny dotyczący sprawy

poddanej ocenie i rozstrzygnięciu sądu. Niezawisłość sędziowska oznacza zatem niezawisłość od „kogokolwiek, a nie od „czegokolwiek”. Sąd jest związany przy rozstrzygnięciu danej sprawy wyłącznie normą prawną dotyczącą przedmiotu rozstrzyganej sprawy i nie może być w jakikolwiek sposób ograniczony stanowiskiem innego organu, nawet w sytuacji, gdyż będzie to organ władzy sądowniczej, i nawet wówczas, gdy takie związanie ujęte zostanie w ustawie. Przepis art. 178 ust. 1 Konstytucji nie daje podstaw do czynienia w tym zakresie jakichkolwiek wyjątków. Stąd nie jest dopuszczalne ujęcie w Kodeksie postępowania cywilnego rozwiązania zawartego w art. 386 § 6 k.p.c., które – poprzez odesłanie wynikające z art. 397 § 2 k.p.c. – znajduje zastosowanie także w postępowaniu zażaleniowym. Artykuł 178 ust. 1 Konstytucji nie przewiduje w tym zakresie jakichkolwiek wyjątków, a ewentualna potrzeba istnienia regulacji stanowiącej podstawę związania sądu rozstrzygającego sprawę stanowiskiem sądu przełożonego, powinna być zrealizowana dopiero po wprowadzeniu odpowiedniej normy konstytucyjnej.

4. Nie należy nadto poszukiwać usprawiedliwienia do naruszenia niezawisłości sędziowskiej w potrzebie realizacji zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego, co miałyby wymagać istnienia obowiązku zastosowania się do wskazania sądu drugiej instancji. Zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego, która wynika z art. 176 ust. 1 Konstytucji, jest realizowana poprzez zapewnienie możliwości zaskarżenia orzeczenia wydanego przez sąd pierwszej instancji. Zatem zasada dwuinstancyjności postępowania nie pozostaje w jakimkolwiek związku z gwarancją ujętą w art. 178 ust. 1 Konstytucji, poza tym, iż obie związane są z postępowaniem sądowym.

5. Nie należy również przyjmować, iż potrzeba związania stanowiskiem sądu drugiej instancji, pomijając w tym miejscu kwestię aktualnej niezgodności takiego rozwiązania z Konstytucją, zapewni wykluczenie powtarzania stwierdzonych uchybień w toku dalszego postępowania. Taki postulat mógłby być formułowany przy założeniu, iż wszystkie orzeczenie sądów drugiej instancji są trafne i znajdują oparcie w obowiązującym prawie. Jednak obowiązujące przepisy wprost podważają to założenie, skoro przewidziana jest możliwość wniesienia skargi kasacyjnej od orzeczenia wydanego przez sąd drugiej instancji, a ponadto przewidziano zażalenie do Sądu Najwyższego także w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania (art. 394¹ § 1¹ k.p.c.). Wydaje się zatem, iż właściwe jest, aby w odniesieniu do orzeczeń wydanych w toku postępowania sądowego nie posługiwać się przymiotnikiem wartościującym „błędne” tylko z tego powodu, iż zaskarżone orzeczenie nie zostało utrzymane w toku instancji, a raczej odwoływać się do charakteru wydanego orzeczenia, a więc orzeczenia sądu pierwszej instancji, orzeczenia nieprawomocnego itp.

II. Ewentualne zagadnienia konstytucyjne.

1. Sąd pytający, poza pytaniem dotyczącym zgodności z Konstytucją art. 386 § 6 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c., przedstawił w pkt. 2 i 3 dodatkowe pytania, nadając im charakter pytań ewentualnych, a więc pytań, które staną się aktualne jedynie w przypadku uznania przez Trybunał Konstytucyjny, iż nie istnieją podstawy do udzielenia odpowiedzi na pytanie zawarte w pkt. 1, a to z uwagi na przyjęcie przez Trybunał Konstytucyjny, iż orzeczenie dotyczące uzupełnienia wyroku, nie jest orzeczeniem, w którym

następuje rozstrzygnięcie sprawy lub też Trybunał Konstytucyjny oceni, iż Sąd nie przedstawił zależności pomiędzy tym orzeczeniem dotyczącym uzupełnienia wyroku, a rozstrzygnięciem sprawy. Tego rodzaju oczekiwania i warunki zostały przedstawione między innymi w uzasadnieniu postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 lipca 2012 r., P 17/12.

2. Uzasadniając powyższe Sąd pytający stwierdza, iż prawidłowa wykładnia przepisów Konstytucji, to jest art. 193 oraz art. 2, 10 i 45 ust. 1 Konstytucji powinna prowadzić do wniosków opartych na następujących przesłankach.

2.1. Żaden przepis obowiązującego prawa nie stwarza sądowi pytającemu możliwości przedstawienia stanowiska co do rozstrzygnięcia sprawy poza wydaniem stosownego orzeczenia. Stąd nie należy co do zasady oczekiwać, w szczególności w odniesieniu do norm prawa materialnego, aby sąd przedstawił hipotetyczne rozstrzygnięcie sprawy przy uwzględnieniu zaskarżonej normy i z pominięciem tej normy, tym bardziej, iż stan prawny powstały w następstwie wyroku Trybunału Konstytucyjny będzie nieznanym w chwili wystąpienia z pytaniem prawnym. Dotyczy to w szczególności sytuacji niezgodnego z Konstytucją pominięcia ustawowego.

2.2. Nie należy ograniczać pytań prawnych do norm znajdujących zastosowanie przy wydaniu orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie lub kończącego postępowanie w instancji, czy też orzeczenia incydentalnego, ale mającego wpływ na wymienione na wstępie orzeczenia, gdyż tego rodzaju ograniczenie nie wynika z art. 193 Konstytucji.

2.3. Pytanie prawne, o którym mowa w art. 193 Konstytucji, jest w praktyce jedynym instrumentem zapewniającym realizację zasady wzajemnego równoważenia się władzy ustawodawczej i sędziowskiej (art. 10

ust. 1 Konstytucji), który, przynajmniej w założeniu, pozwala na wyłączenie obowiązku stosowania przez sąd (władzę sądowniczą) w toku postępowania sądowego przepisu naruszającego Konstytucję. Także strona postępowania może słusznie oczekiwać, iż ocena zasadności jej stanowiska, na jakimkolwiek etapie postępowania sądowego, nastąpi przy zastosowaniu norm zgodnych z Konstytucją. Nie sposób bowiem przyjąć, iż przepisy sprawiedliwie ukształtowanej procedury mogłyby wykluczyć (nie przewidywać) spełnienia powyższego warunku, gdyż taki stan uchybiałby art. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji. Realizacja zasady państwa prawnego wymaga niewątpliwie, aby rozpoznanie sprawy w jakimkolwiek postępowaniu prowadzonym przez organy państwowe, a w szczególności przez organy władzy sądowniczej, następowało na podstawie i w granicach prawa, ale przy zapewnieniu zgodności właściwych norm z Konstytucją.

3. Nieuwzględnienie powyższych przesłanek i przyjęcie stanowiska, które zostało przedstawione między innymi w przywołanym postanowieniu Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 lipca 2012 r., prowadzi do sprzeczności przepisów art. 3 i art. 32 ust. 3 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643 ze zm.) ze wskazanym wzorcami konstytucyjnymi.

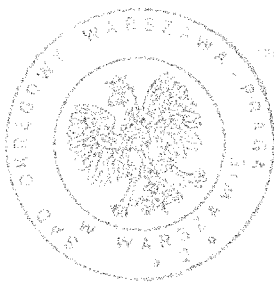
4. Przedstawiając pytania ewentualne Sąd wyjaśnia jednocześnie, iż w ramach postępowania sądowego prowadzonego na podstawie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, przykładowo nie byłoby zasadne odrzucenie zażalenia na postanowienie o odrzuceniu pozwu z uwagi na niedopuszczalność drogi sądowej, z uwagi na tę samą przesłankę, a więc niedopuszczalność drogi sądowej. Takie działanie wyłączyłoby bowiem możliwość oceny zasadności postanowienia o odrzuceniu pozwu w toku

instancji.

4.1. Odnosząc powyższe do postępowania prowadzonego przez Trybunał Konstytucyjny stwierdzić należy, iż ewentualne umorzenie postępowania nie może w żadnym wypadku dotyczyć pytania odnoszącego się do przepisów zawartych w ustawie z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym, z których wynikają ewentualne przesłanki do umorzenia postępowania, gdyż w ten sposób nie tylko nastąpiłoby bezpodstawne wyłączenie tych przepisów spod konstytucyjnej kontroli, ale przede wszystkim dlatego, iż prowadziłyby to ostatecznie do pozbawienia sądu pytającego możliwości wystąpienia z pytaniem prawnym z uwagi na obowiązywanie przepisów niezgodnych z Konstytucją, a więc ostatecznie i wykonania uprawnienia wynikającego z art. 193 Konstytucji.

III. Realizacja warunków formalnych pytania prawnego.

Wypełniając obowiązek określony w art. 32 ust. 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym w zw. z art. 126 § 1 pkt 1 k.p.c., Sąd pytający występuje o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym z udziałem przedstawiciela Sejmu i Prokuratora Generalnego.

Wszystkie własnoręczne podpisy
za zgodność stwierdzam

Sekretarz Sądu

[Handwritten signature]